

UGROŽENE AUTOHTONE PASMINE NA ZIDNOM KALENDARU

Nekoć su kalendari služili i tome da pisana riječ dopre do najširih narodnih slojeva – puku za pouku. Ta im se funkcija s vremenom izgubila, no ne sasvim. O jednom takvom poučnom kalendaru piše i naš dugogodišnji suradnik, šumar po struci, Alojzije Frković iz Rijeke.

Alojzije FRKOVIĆ, dipl. ing. šum., Rijeka

Tema ovogodišnjeg zidnog kalendara riječkog *Novog lista* i riječkog ogranka INA-e posvećena je autohtonim sortama i pasminama. Uspjele, na javnom natječaju, odabrane i objavljene fotografije koje kalendaru daju posebnu dopadljivost, naprosto ne mogu a da ne podijelim s čitateljima *Prirode*. Naime, kalendar je za ovu godinu, kao i svih prethodnih, dijeljen na blagdan Sv. Nikole, zaštitnika pomoraca, 6. prosinca 2012. Planuo je u tili čas. Od ukupno 12 + 1 objavljenih fotografija velikog formata ovog puta objavljujemo četiri (nadam se bez kršenja autorskih prava!) s četiriju područja »kao posljednjih mogućih uporišta pojedinih izumirućih autohtonih pasmina«.

Boškarin – istarsko govedo

Prikaz, riječju i slikom, počinjem boškarinom, istarskim govedom (sl. 1.), koje je, kako bi rekli Istrani, starog podrijetla: ili je izvoran ili je u naše krajeve stigao s rimskim legijama! Bilo kako bilo, njegovo dugogodišnje okruženje iz godine u godinu potiskivala je poljoprivredna mehanizacija, pa je prije kraja prošlog stoljeća gotovo nestao. Da do toga ipak nije došlo, zasluga je Saveza uzgajivača istarskih goveda u Višnjanu 1989. čiji su članovi preuzeli brigu o njegovu održanju i povećanju brojnosti. Kako to u prigodnom tekstu uz poštansku marku za 2007. posvećenu boškarinu ističe Igor Štoković, iako boškarina više i ne koriste pri obradi zemlje i prijevozu tereta, njime, kao atraktivnom preživaju skromnog u pogledu prehrane i dobro prilagođenom iskorištavanju oskudnih pašnjaka »pridonosimo održavanju značajki istarskog krajobraza, poboljšavajući na raznolike načine ponudu u turizmu«.

Hrvatski ovčar – izvorni hrvatski pas

Štete na domaćim životinjama koje strogo zaštićene zvijeri, poglavito vuk, u svojoj svakodnevnoj borbi za opstanak nanose stočarima, pokušavaju se ublažiti donacijama pastirskih pasa. Državni zavod za zaštitu prirode zato favorizira tornjake, krupne planinske ovčarske pse koji su u stanju suprotstaviti se vuku, sprječavajući ga da ugrabi ovcu. Hrvatski ovčar, koji je predstavljen na kalendaru (sl. 2.), također posjeduje dobro ra-

Istarsko govedo, boškarin

Slika 1. Juraj Vidoni: Istarsko govedo – boškarin. Prema međunarodnom statusu ugroženosti za ovu pasminu i dalje stoji »opasnost od izumiranja«.

zvijen ovčarski instinkt, ali više za pomoć pastiru pri čuvanju i skupljanju stada na slavonskim pašnjacima na kojima nema krupnih predatora.

Kako je to zapisano u kinološkim priručnicima, hrvatski ovčar hrvatska je izvorna pasmina, koja potječe od pasa koje su Hrvati doveli sa sobom »za stoljeća sedmog«. Ipak, najstariji zapis dolazi nam mnogo kasnije. Nalazimo ga 1374. u jednoj crkvi đakovačke nadbiskupije pod imenom *canis pastoralis croaticus* (hrvatski pastirski pas).

Autohtona lička ovca

List kalendara za srpanj rezerviran je za ličku pramenku (sl. 3.), pasminu ovce koja svoje podrijetlo vuče iz planinskih područja gorske Hrvatske, točnije Like i Gorskog kotara. Teško, gotovo nemoguće bilo bi lučiti ličku pramenku od pramenke, primjerice, s otoka Paga ili s one s travničkog Vlačića (BiH), jer gotovo svaki naš otok, svaki naš kraj ima svoj posebni soj. Kako je to pojasnio mr. sc. Marko Randić iz Javne uprave Priroda, velikoj skupini ovaca pramenki pripadaju sve glavne autohtone hrvatske pasmine ovaca koje su u davnini nastale složenim postupcima križanja od nekoliko predaka.

Slika 2. Ante Vukušić: Hrvatski ovčar. Srednje visok pas izrazito je crne boje dosta duge i kovrčaste dlake.

Slika 3. Bojan Bonifačić: Lička pramenka. Dok joj je ljeti na padinama Velebita paša bogata i raznovrsna, zimi trpi oskudicu zatvorena u stajama prihranjujući se sijenom.

Slika 4. Oliver Bašić: Turopoljska svinja. Njenom održanju i postupnom širenju pridonio je specifičan način ishrane temeljen uglavnom na šumskoj paši, posebice žirenju.

Pramenke svoju vitalnost zahvaljuju u prvom redu djelovanju podneblja i prirodnim uvjetima kraja u kojima su ovce držane. Tijekom stoljeća na taj se način izdiferenciralo više sojeva pramenki, svaki u svom kraju i svaki za svoje uvjete podneblja, ishrane i načina držanja. Lička pramenka pripada soju srednje razvijenih ovaca, izražene otpornosti i prilagodljivosti. Tip je ovce koja se, nekad i danas, koristi za kombiniranu proizvodnju, dakle za proizvodnju mesa, mlijeka i, danas gotovo zanemarene, vune.

Turopoljska svinja trpi štete od poplava

Zbog naglog topljenja snijega i učestalih obilnih kiša prošlog su se proljeća mnogi naši nizinski krajevi našli pod vodom. Najgore je bilo u Sisačko-moslavačkoj županiji u kojoj su poplavama bile zahvaćene ne samo šume i polja nego i prometnice pa i sama naselja. Za Lonjsko polje (50.650 ha), jedno od najvećih poplavnih područja starog kontinenta, rekli bismo, ništa neobično. Sava sa svojim pritocima Lonjom i Pakrom, zbog blagog pada korita, umjesto da vodu odvode, vraćaju je i zadržavaju dugo na otvorenim površinama.

Sve te nedaće kroz dugu povijest pratile su i prate turopoljsku svinju (sl. 4.) primitivnu no žilavu pasminu, koja, sudeći po imenu, vuče podrijetlo iz Turopolja. Kako vidimo na slici, turopoljska svinja pripada srednje velikoj pasmini svinje. Kratkog je vrata i nogu, klempavih ušiju, ravnih leđa te tijela prekrivenog

gustom kovrčavom bijelo-sivom četinom. Odolijeva bolestima jer je otporna na vremenske prilike i promjenu prehrane. Prema ocjeni uprave Javne ustanove Parka prirode Lonjsko polje turopoljska svinja zajedno s posavskim konjem i autohtonom pasminom podolskog goveda, savršeno se uklopila u ekosustav hraneći se žirom.

Na smjeni dvaju tisućljeća (2000.) procijenjeno da je da još ima od 150 do 300 grla turopoljske svinje, pa je stoga i dalje prema FAO/EAAP statusu ugroženosti kritično ugrožena pasmina. U očuvanju ove pasmine, za koju i katastrofalne poplave poput prošle proljetne mogu biti kobne, uključen je Hrvatski stočarski savez i zagrebački Agronomski fakultet, a boljitku turopoljske svinje pridonose i novčani poticaji uzgajivačima.

Možemo zaključiti da za ovu priliku četiri, riječju i slikom, predstavljene autohtone pasmine objavljene na zidnom kalendaru riječkih dnevnih novina za 2013., a sada na stranicama *Prirode*, nas povezuju s davnom prošlošću, neke možda vuku podrijetlo i iz razdoblja dolaska Hrvata na ove prostore. Stoga, ne preostaje mi ništa drugo nego ponoviti misao s kojom sam zaključio prikaz slika iz kalendara za 2010. i 2011. (*Priroda* 1/2011., str. 18–19): »Uvjereni smo da će (i) ovogodišnja tema kalendara pobuditi posebno zanimanje čitatelja i da će pridonijeti još jačem senzibiliziranju javnosti o neprocjenjivim vrijednostima hrvatske bioraznolikosti te potrebi njenog očuvanja.«